

Spor o Dolní Dvořiště?

Dolní a Horní Dvořiště, bývalá městečka, dnes obce okresu Český Krumlov. První z nich — významný silniční přechod na česko-rakouské státní hranici. Druhé — železniční stanice a spojovací bod na téže hranici. Které z nich je starší? Podle Retrospektivního lexikonu obcí Československé socialistické republiky pochází nejstarší písemná zmínka o Dolním Dvořišti z roku 1279 a o Horním Dvořišti z roku 1278.¹ Sestavovatelé lexikonu převzali zřejmě údaje o prvních písemných zprávách, týkajících se jednotlivých míst na území Čech, z Profousových Místních jmen v Čechách,² případně ze Sedláčkova Místopisného slovníku.³ Při hlubším zamyšlení nad otázkou časového zařazení počátků obou Dvoříšť a pozorném studiu dostupných pramenů zjistíme, že se mýlil jak August Sedláček, tak také Antonín Profous, který z jeho poznatků s největší pravděpodobností čerpal.

Výše zmíněné první zprávy z let 1278 a 1279 jsou obsaženy ve dvou listinách Jindřicha I. z Rožmberka. První nese datum 13. července 1278 a vydavatel jejím prostřednictvím slibuje vyšebrodskému klášteru tržiště v Horním Dvořišti a vesnici Herbertov, kteréžto nemovitosti se měly stát klášterním majetkem v případě Jindřichova úmrtí při chystaném válečném tažení do Rakouska.⁴ Druhá listina nemá udáno denní datum, pouze rok 1279. Jindřich z Rožmberka v ní předává vyšebrodským cisterciákům kostel v Rožmberku nad Vltavou a jeho filiální kostel v Horním Dvořišti s patronátními právy a třetinami desátků v obou jmenovaných místech.⁵

V citovaných listinách je sledovaný název městečka psán téměř stejně — Merica (1278) a Mericha (1279) — bez dalšího odlišení. Latinské Merica znamená Bor, což pozdější německé názvy přeložily jako Haid.

M. Pangerl ve vyšebrodském listináři spojuje obě listiny s Horním Dvořištěm.⁶ Stejný názor zastával i J. V. Šimák.⁷

Proč považují Mericu z roku 1278 a Merichu z roku 1279 za Horní Dvořiště? Začnu druhým případem, poněvadž ten stojí na pevné půdě písemných dokumentů. Z roku 1374 pocházející urbář všech tehdejších rožmberských panství⁸ uvádí při panství Rožmberk městečko „Merica Mislany dicta“, jehož osedlí odváděli rožmberské vrchnosti mimo jiné dvě části desátku, přičemž třetí díl patřil „mnichům“. K panství Rožmberk tehdy náleželo také městečko „Merica Philippi dicta Dworzischcze“. Ve výčtu urbaniálních povinností tamních osedlých chybí zmínka o odvádění části desátku mnichům, tj. vyšebrodskému klášteru. Zde máme obě městečka jasně poznatelná. Myšlany byl jeden z několika názvů, užívaných pro Horní Dvořiště. Pro Dolní Dvořiště máme v tomto urbáři první doklad o použití názvu Dvořiště. Vrátime-li se zpět k textu Jindřichovy listiny z roku 1279, ve které se vzdává ve prospěch vyšebrodského kláštera jedné třetiny desátku od poddaných z městečka Mericha, můžeme konstatovat, že to byly Myšlany, tedy Horní Dvořiště.

Jak ovšem dokázat, že také Merica z roku 1278 byla Horní Dvořiště, nechceme-li pouze odkazovat na literaturu, která je v tomto bodě vzácně shodná. Je třeba předem přiznat, že nelze, než zůstat na poli logických úvah. Podívejme se na situaci, za které byly obě listiny vydány. V první z nich slíbil Jindřich I. z Rožmberka vyšebrodským cisterciákům určitou nemovitost, kterou jim ale nedal, protože se z polního tažení do Rakouska pod velením Přemysla Otakara II. v létě roku 1278 vrátil živ. Vzhledem k dobovým mravům a všeobecně panujícím náboženským názorům se zřejmě cítil povinen určitou formou klášter odškodnit.

Svou roli zde jistě sehrála skutečnost, že byl synem zakladatele vyšebrodského kláštera a tamním mnichům poskytl již dříve řadu darů. V případě hornodvořištského kostela a části desátku mohlo tedy jít o náhradu za slibované tamní tržiště. Jindřich navíc touto donací rozšířil svůj původní dar z doby, která našemu darování musela těsně předcházet, kdy dal vyšebrodskému klášteru kostel v Rožmberku bez dalších výhod.⁹

Z předchozího textu vyplývá, že obě zmínky o Merice ze 70. let 13. století se týkají Horního Dvořiště. Od kdy lze ale zcela bezpečně hovořit o dvou odlišných Dvořištích? Dolní Dvořiště jako městečko poprvé uvádí s názvem Merica Philippi dicta Dworzischcze rožmberský urbář z roku 1374.¹⁰ A. Profous dokládá ještě starší použití názvu Dvořiště, a to k roku 1364, které našel v edici Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragehsem per archidioecesim. Tentýž autor dále uvádí název Philipps-Haid k roku 1346, což převzal z jím citovaného rakouského časopisu.¹¹

Nejstarší písemná zmínka o Horním Dvořišti zůstává datována rokem 1278. Poprvé je Horní Dvořiště nazváno Merica superior v listině bratrů Petra, Jošta, Oldřicha a Jana z Rožmberka z 12. března 1364.¹² O městečku Merica Mislany dicta se píše v rožmberském urbáři z roku 1374.¹³ S názvem Oberhaid se poprvé setkáváme v listině jistého Beneše Matschuta z 6. května 1400.¹⁴

Chceme-li zachovat etiku historické pravdomluvnosti, musíme se vzdát dosavadního názoru, že Dolní Dvořiště se poprvé připomíná v roce 1279, a posunout časovou hranici o téměř sto let dopředu, k roku 1374, pomineme-li Profousem uváděná léta 1346 a 1364. To ovšem neznamená, že Dolní Dvořiště vzniklo až ve 14. století. Stejně jako ve 13. století uváděné Horní Dvořiště se postupně vyvíjelo na důležité obchodní cestě vedoucí z Lince do Čech zřejmě již od přelomu 12. a 13. století.

Srovnání velikosti a významu obou městeček nabízejí zápisy v několikrát citovaném rožmberském urbáři z roku 1374. V Dolním Dvořišti bylo tenkrát 28 usedlostí, mýto a rychta. V Horním Dvořišti bylo 49 usedlostí, dva mlýny, veřejná lázeň a masný krám.

POZNÁMKY

- 1 Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850—1970. Praha 1978.
- 2 Profous, Antonín: Místní jména v Čechách. 1. Praha 1947.
- 3 Sedláček, August: Místopisný slovník historický Království českého. Praha, b. r.
- 4 Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. V/2, č. 879; Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae (dále jen RBM). II, č. 1131.
- 5 RBM, II, č. 1198.
- 6 Pangerl, Mathias: Urkundenbuch des Cistercienserstiftes B. Mariae V. zu Hohenfurt in Böhmen. Wien 1865 (dále jen Pangerl: Urkundenbuch HF), č. 25 a 27.
- 7 Šimák, J., V.: Pronikání Němců do Čech kolonisační ve 13. a 14. století. Praha 1938, s. 295, 298.
- 8 Truhlář, Josef: Urbář zboží rožmberského z roku 1379. Praha 1880. Časové zařazení urbáře k roku 1374 viz Truc, Miroslav: Glosy ke vzniku rožmberského urbáře. JSH, 32, 1963, s. 149—153.
- 9 RBM, II, č. 1197. V listině je sice uveden rok 1279, ale v datovací formulaci zapsané indikce a epakta odpovídají roku 1278.
- 10 Viz pozn. 8.
- 11 Viz pozn. 2.
- 12 Pangerl: Urkundenbuch HF, č. 117.
- 13 Viz pozn. 8.
- 14 Pangerl: Urkundenbuch HF, č. 191.